

Posudek diplomové práce Barbory Bulkové *Martí - Emerson: svoboda - téma vnitřního hlasu*

Hned na počátku musím říci, že posuzování této práce, či spíše její komentování, je pro mě obtížné. Nejsem školený filozof ani teolog a domnívám se, že v případě tohoto textu by taková výbava byla vhodná. Předem proto upozorňuji na omezenost, nejistotu svých soudů. Zmíněná nejistota plyne i z druhé obtíže. Předložená práce se zabývá mnoha záležitostmi, které i já považuji za zcela zásadní, takže jsem v této věci osobně zaujatý a chybí mi někdy žádoucí odstup. Zároveň chci dát už v této chvíli jasně najevo, že svou nejistotu, jistý druh nejistoty, považuji tady a teď za to nejdůležitější, co mám, a domnívám se, že to je právě jeden ze zásadních bodů, ve kterém se liším jak od pojednávaných autorů, tak od Barbory Bulkové. Předkládané námítky je tedy nutné většinou přijmout jako něco, co беру v potaz, co ve mně probouzí a upevňuje zmíněnou nejistotu, a ne „pevné přesvědčení“ či pravdu.

Jak už možná plyne z předchozího, považuji vybrané téma za hodnotné a závažné. V nejednom ohledu oceňuji osobní zaujetí autorky. Ovšem právě toto v sobě někdy skrývá značné nebezpečí. Mám tím na mysli skutečnost, že ztotožnění Bulkové s některými výroky, postoji vybraných autorů ji vede k jakémusi nadšenému splývání s nimi, jež značně problematizuje možnosti text „objektivně“ posoudit. Není tomu tak jistě vždy a všude, často se prokáže schopnost pracovat s chladným rozumem. Projevuje se to například v promyšleném a nosném vymezení pojmu svoboda. Zároveň však musím konstatovat, že toto vymezení mělo být uvedeno mnohem dříve a čtenář ho dlouho postrádá proto, že se s tímto pojmem operuje od začátku.

Obecněji, mnohé úvahy založené na komparaci Martího a Emersona jsou pozoruhodné a konfrontace myšlenek obou autorů je nosná, ale na druhé straně se na řadě míst projevuje, myslím, že v důsledku zmíněného zaujetí, jistá nepromyšlenost, někdy opravdu problematická a matoucí. To se ostatně týká i některých pramenů sekundární literatury. Na str. 19 Pedro González nad rozbořem Martího eseje o Emersonovi podléhá nadšení natolik, že říká: „...nevíme, kde končí exegeze a kde začíná původní nebo osobní přínos učence“. To je samozřejmě nesmysl, vyjdeme-li pouze z toho, v jakém časovém sledu díla obou autorů vznikala. Při skutečném rozboru jejich prací se lze jistě mnohého dobrat. Na druhé straně je jisté, že texty pohybující se na rozhraní filozofie, publicistiky a umělecké tvorby jsou v nejednom ohledu těžko uchopitelné. Tím ovšem nepopírám jejich přínosnost, jen zdůrazňuji jejich obtížnost a také interpretační ohebnost.

Nyní některé osobnější pochybnosti, případně podněty k diskusi, jež bych vztáhl ke své výše zmíněné pozitivní nejistotě. Postoje obou autorů, především Emersona, jsou mi v mnohém blízké, ale zároveň s nimi, a zřejmě i s Barborou Bulkovou, v mnohém nesouhlasím. Na začátku práce zaujme vícekrát opakovaný pojem štěstí jako něco, k čemu má správně člověk i společenství směřovat. Mnohem důležitější je, aby byl tento život smysluplný, je-li tomu tak, usiluje-li člověk na prvním místě o smysluplnost, a ne o štěstí, bývá často štěstím odměněn. Nebezpečí pro člověka i společnost tkví, mimo jiné, právě v tom, že cílem je štěstí, ať jakkoli vznešeně definované. Největší omyl Emersonův i Martího je, že podléhají iluzi, že je možné stvořit dokonalého člověka, národ, svět. To je vede ke zjednodušování, nedostatku pokory a nakonec i k ústupkům od vlastních ideálů, mohou-li posloužit „dobré věci“. Plyne to na jedné straně z Martího deníků z posledních dnů života, z nichž je jasné, že by v případě vítězství byl ochoten udělat vojákům značné ústupky. V případě Emersona je to pak obdiv k Napoleonovi (sama Bulková značně eufemisticky uvádí, že tento politik, válečník a diktátor není zrovna vzorem lásky ke svobodomyšlnosti). V Emersonově případě jsou to navíc sklony s obdivem k Napoleonovi jistě souvisejícími, na něž je upozorněno na str. 33 a jež se projevují v úvahách o tom, že „chtěl, aby masy byly zkroceny, drilovány a rozděleny tak, aby z nich mohla být vytažena individua“. S nedostatkem pokory, s křečovitou snahou dosáhnout dokonalosti tady a teď souvisí jak u Emersona, tak u Martího potřeba prokázat jedinečnost, naprostou osobitost, nezávislost svého společenství, národa, v případě Emersonově individua. Identita není, ani nemůže být, nic krystalicky čistého, spadlého z nebe, dokonalého a především ji nelze uměle vydupat ze země na přání nějakého vzdělance během několika desetiletí a vnutit ji celé společnosti. Ani jedinec není nikdy tak docela jedinečný, osobitý, jak si mnozí namlouvají, a ani to není žádoucí. O tomto problému svědčí řada osobností z oblasti umění a myšlení jak v Jižní, tak Severní Americe. Na jedné straně urputná snaha o osobitost, na druhé často nepřiznaná, popíraná závislost na všech možných vnějších zdrojích, především evropských, a zároveň také nepřiznaný pocit méněcennosti, jenž je kompenzován o to větší agresivitou. To se ostatně projevuje i v práci Barbory Bulkové. Na začátku pečlivě vypočítává všemožné vlivy, zdroje obou autorů a pak náhle vstoupí do onoho podivného bodu snahy toto vše minimálně oslabit, spíše znevážit, popřít. Autorka sama v některých zmíenkách o Emersonovi zdůrazňuje jeho jedinečnost, výjimečnost v myšlení, ale nikde, skutečně nikde, není v práci doložena. Ani to nelze, protože byl prakticky zcela závislý na vnějších zdrojích, což samo o sobě není jistě na závadu, variování, odstiňování už řečeného je přínosné, ale negativní sebevymezení, zdůrazňování jedinečnosti je nesmyslné.

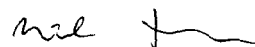
Spojené státy, démonizované jak Emersonem, tak Martíem a mnoha jinými tehdy i dnes. Je to země, kde bych nikdy nechtěl žít, ale zároveň je to země, jež umožňuje, a to v takovém časovém rozsahu jako v žádné jiné zemi na světě a v takovém rozpětí jako nikde jinde na světě, žít po svém nejrozličnějším lidem s nejrozličnějšími představami o smyslu života. To je pro mě zásadní. Tím není popřena celá řada opodstatněných výtek Martího, Emersona i jiných, ale je relativizována čili usouvztažněna k tomu, co se dělo a stále děje v jiných oblastech světa. Nepodstatné pro mě není ani to, že na zášti k této zemi se shodnou reprezentanti extrémní levice s extrémní pravicí, náboženští fundamentalisté s pseudoliberaly. To samo o sobě, podle mého názoru, svědčí ve prospěch Spojených států se všemi jejich nedostatky a nebezpečnými sklony.

Shrnuji, v mnohém se shodnu jak s Emersonem, tak s Martíem, tak zřejmě s kolegyní Bulkovou, ale jsem přesvědčen, a zde pochyby nemám, že pravda se má nabízet, realizovat v osobním životě a tak demonstrovat, a nemá se vnučovat druhým silou, vymýváním mozků, zákony atp., jako se to děje stále nejen v tom, o čem jsem se již zmínil, ale třeba i ve vztahu k přírodě. Násilné, organizované vnučování myšlenek, idejí je vždy kontraproduktivní a dříve či později se to projeví.

Závěrem krátce k formální stránce práce. Oceňuji, že Barbora Bulková počítá i s nepoučeným čtenářem, že uvádí některá životopisná data obou pojednávaných autorů, a také to, že vše přeložila. Na druhé straně, bohužel, jsou překlady často problematické a řekněme, někdy, poněkud „temné“. Platí to jak pro španělštinu, tak pro angličtinu (18, 21, 30, 50...). Nepřesnost v této věci se projevila i v případě, kde schází při překladu zřejmě část originálu (14). V textu se objevují obtíže s formulací, stylistické neobratnosti (4, 7, 10, 29...), nejednotné skloňování vlastních jmen (3, 5, 6, 7...), chyby v interpunkci (12, 25, 33, 38...). Slovo „Havana“ je opakovaně psáno s „b“ a výraz „mimo jiné“ dohromady.

Práci doporučuji k přijetí k obhajobě.

V Chýni 16. ledna 2008
Ph.D.

PhDr. Michal Fousek,